

СИСТЕМА ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ЯК ЧАСТИНА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ

Швагер О. А.

*доцент кафедри цивільно-правових дисциплін та банківського права
ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України»*

Багато актуальних соціально-економічних проблем України, в тому числі пов'язаних із захистом інтересів вкладників банків, прямо пропорційно залежать від стабільності розвитку фінансової системи держави. Саме тому дослідження усіх аспектів її розвитку стає ключовим в юридичній науці.

Деякі дослідники, під фінансовою системою, з точки зору фінансово – правового регулювання, розуміють по-перше, сукупність фінансово – правових інститутів, кожен із яких сприяє утворенню публічних фондів коштів, перерозподілу та використанню їх ресурсів або безпосередньо виконанню функцій фондів грошових коштів; по – друге, сукупність відносин, що супроводжують публічну фінансову діяльність [1, с. 29].

С.В. Запольський виділяє три концепції в розумінні фінансової системи держави: фондової, інституційної та посуб'єктної [2, с. 46-48].

Згідно *фондової концепції*, класифікувати фінансові системи слід, виходячи із особливостей фінансових фондів, які характерні для кожної національної економіки. Перевагами такої концепції є те, що вона визначає фінансову систему за допомогою самої сутності відносин, які визначають необхідність формування таких фондів. Проте така точка зору, є водночас і слабкою, оскільки не визначає шляхів створення та використання таких фондів.

Інституційна концепція виходить з функціонального існування фінансових інститутів, таких як державні доходи, державні витрати, банківський кредит, банківський вклад і т. ін. Така концепція є прийнятною для використання її в навчальних цілях.

Посуб'єктна концепція є найменш вдалою, оскільки побудована на ознаках, які не пов'язані із правовою природою та сутністю фінансових відносин. Покладення функції на той чи інший орган держави чи складення такої функції, так само як і надання права ведення діяльності відповідного виду, не може бути визнане об'єктивним критерієм для визначення поняття «фінансова система».

Більшість науковців, які досліджують питання функціонування фінансової системи, притримуються однієї із цих концепцій.

Говорячи про фінансову систему як правову категорію, слід зупинитися на тому, що вона є сукупністю структурних частин, які повинні взаємодіяти між собою та взаємно обумовлювати одна одну. Така обумовленість та взаємодія підлягають не лише ринковим механізмам регулювання, а й державному регулюванню, яке повинно бути спів розмірним, тобто публічно – правові, державні, юридичні інструменти регулювання повинні використовуватися пропорційно сфері і характеру відносин, які регулюються.

Фінансово – правова наука за весь період її існування напрацювала поняття, які виражають найбільш суттєві властивості діяльності в галузі державних фінансів.

Так, розглядаючи фінансову систему як сукупність відносин, що супроводжують публічну фінансову діяльність, слід надати визначення такої діяльності.

Отже, фінансова діяльність держави – це здійснення нею функцій по планомірному утворенню, розподілу та використанню грошових фондів (фінансових ресурсів) з метою реалізації завдань соціально – економічного розвитку, забезпечення обороноздатності та безпеки держави [3, с. 22]. Невід'ємною частиною такої діяльності є фінансовий контроль. Публічна фінансова діяльність покликана захищати суспільний інтерес.

Аналізуючи визначення фінансової системи крізь призму сукупності фінансово – правових інститутів, одразу постає питання про наявність певних складових частин фінансової системи держави.

Найчастіше як основу складової фінансової системи держави згадують банківську систему. Так, законодавець визначив, що банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до положень Закону «Про банки і банківську діяльність» та інших законів України [4]. Таке формулювання частини 1 статті 4 Закону «Про банки і банківську діяльність» є класичним прикладом трансформації посуб'єктної концепції визначення фінан-

сової системи. Отже, законодавець таким чином включив до банківської системи суб'єкти, коли ж об'єкти залишились поза системою. Проте зміст наступних частин цієї статті дає зрозуміти, що всі перелічені суб'єкти здійснюють лише їм властивий певний вид діяльності: банки та філії іноземних банків – банківську діяльність, яка полягає у залученні у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб; Національний банк України – здійснює регулювання та банківський нагляд відповідно до законодавства України.

Презюмуючи те, що фінансова система має свої складові, поряд із банківською системою слід виділити систему гарантування вкладів фізичних осіб як її окрему складову.

На підтвердження такої думки слід зазначити наступне.

Система гарантування вкладів фізичних осіб – сукупність відносин, що регулюються законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», суб'єктами яких є Фонд, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, банки та вкладники [5].

Зміст норм закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» дає можливість виділити наступні групи відносин, які складають систему гарантування вкладів фізичних осіб: 1) відносини, пов'язані з організацією функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб; 2) відносини, які пов'язані з визначенням правового статусу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (надалі – Фонд); 3) відносини, які визначають порядок виплати Фондом відшкодування за вкладами; 4) відносини між Фондом, банками, Національним банком України; 5) відносини, які пов'язані із здійсненням Фондом функції щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку і ліквідації банків.

Класифікувавши таким чином відносини, одразу стає зрозумілим, що система гарантування покликана захищати суспільний інтерес, тобто її метою є захист прав і законних інтересів вкладників банків (приватний інтерес), зміцнення довіри до банківської системи України, стимулювання залучення коштів у банківську систему України, забезпечення ефективної процедури виведення неплатоспроможних банків з ринку та ліквідації банків (публічний інтерес). Вище зазначене дозволяє віднести таку діяльність до категорії публічної фінансової діяльності держави.

Оптимізація фінансово – правового регулювання діяльності пов'язаної із гарантуванням прав вкладників є сучасною проблемою, рішення якої розраховане на довготривале удосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб, зокрема, і фінансової системи України в цілому.

Література:

1. Фінансове право. Академічний курс [текст]: підручник / О.П. Орлюк. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 808 с.
2. Дискуссионные вопросы теории финансового права [текст]: монографія / С.В. Запольский. – М.: РАП, Эксмо, 2008. – 160 с.
3. Финансовое право [текст]: Учебник для вузов/ Эриашвили Н.Д. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2000. – 606 с.
4. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 5-6, ст. 30 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/>
5. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 № 4452-VI // Відомості Верховної Ради України від 14.12.2012 р., № 50, ст. 564 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>